

งานกิจกรรมประชาสงเคราะห์ทำร่วมกับหน่วยงานอื่น

1. โครงการส่งเสริมอาชีพชาวเขา

สภาพทางเศรษฐกิจของชาวเขาโดยทั่วไป เป็นระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง (Self Sufficient) กล่าวคือ ชาวเขาเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ เช่น สุนัข ไก่ และวัว เพื่อไว้ใช้ในการทำพิธีและบริโภคในครัวเรือน เป็นสำคัญ ชาวชาวไท และจีน เป็นพืชหลักของชาวเขา¹ แต่จีนเป็นพืชชนิดเดียวที่นำรายได้อย่างงดงามมาให้แก่ชาวเขา

ชาวเขาทำการเกษตรแบบโค่นไม้และเผาป่า พวกเขายังไม่มีควมก้าวหน้าในด้านการทำไร่แบบถาวร ระบบการเพาะปลูกเลื่อนลอย (Shifting Cultivation) ซึ่งชาวเขาได้ปฏิบัติอยู่นั้น เป็นผลทำให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่า และคนนำตำราอย่างมาก และทำให้ชาวเขาต้องโยกย้ายที่อยู่จากที่แห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่ง จากอำเภอหนึ่งไปอีกอำเภอหนึ่ง หรือจากจังหวัดหนึ่งไปอีกจังหวัดหนึ่ง อยู่ตลอดเวลาเป็นลำดับ สำหรับสาเหตุของการโยกย้ายหมู่บ้านนั้น นอกจากสืบเนื่องมาจากการทำไร่เลื่อนลอยแล้ว ยังอาจสืบเนื่องมาจากโรคระบาดและการก่อกองร้ายของคอมมิวนิสต์ เช่นที่จังหวัดน่าน เชียงราย และที่เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย เป็นต้น

¹ กรมประชาสงเคราะห์, รายงานการสำรวจทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2509) หน้า 18

ดังนั้น เพื่อให้ชาวเขาเลิกการปลูกฝิ่น เลิกการตัดไม้ทำลายป่า มีที่อยู่อาศัย และที่ทำมาหากินบนภูเขา เป็นหลักแหล่งแน่นอน และเพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้แก่ชาวเขา คณะอนุกรรมการชาวเขาสาขาการอาชีพ ซึ่งมีอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์เป็นประธาน ได้วางหลักการ เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพชาวเขาไว้ดังนี้ คือ

1. ควรส่งเสริมอาชีพที่ชาวเขารู้จัก มีความชำนาญอยู่บ้างแล้ว และอยู่ในความต้องการของตลาด

2. การส่งเสริมมุ่งให้ชาวเขาเลิกปลูกฝิ่น โดยปลูกไม้ยืนต้นที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ชา กาแฟ แทนการปลูกฝิ่น กรมประชาสงเคราะห์ได้ดำเนินการส่งเสริมอาชีพชาวเขา ดังนี้

1. อาชีพหลัก ได้แก่การส่งเสริมทางการเกษตร คือ

ก. การส่งเสริมปลูกพืชเงินสดหมุนเวียนตลอดปี เพื่อเพิ่มรายได้ระยะสั้นในบริเวณที่ดินที่ชาวเขาอาศัยทำกินอยู่ในปัจจุบัน และสามารถปรับปรุงแหล่งน้ำมาใช้ในการเกษตรได้ตลอดปี

ข. การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ได้มีการส่งเสริมตามบริเวณที่ไม่สามารถจะใช้ในการเพาะปลูกได้

ค. การส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้น เพื่อมีรายได้แน่นอนในระยะยาว

ทั้ง 3 ประการนี้ ได้ดำเนินการตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่มีหน่วยเคลื่อนที่ไปปฏิบัติงาน รวม 39 หมู่บ้าน โดยเฉพาะ ชา กาแฟ ได้จัดเพาะกล้าชั้นที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดตากและเชียงใหม่ ได้ปีละประมาณ 200,000 ต้น และได้ช่วยขยายกาแฟที่ชาวเขาสามารถผลิตได้ไปแล้วประมาณ 3,000 กก. โดยกรมการปกครองเป็นผู้รับผิดชอบ

2. อาชีพทรง โค้ดการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน

กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดให้มีการฝึกอาชีพตามอุตสาหกรรมในครัวเรือนแก่ชาวเขา เพื่อเป็นการให้ความรู้ความชำนาญและเทคนิคที่ทันสมัยในการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนให้แก่ชาวเขา ทั้งเป็นการส่งเสริมให้ชาวเขารักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้แก่ชาวเขา และเพื่อให้นำเอาความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นในหมู่บ้านของตนด้วย โครงการฝึกอาชีพนี้ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 2514 จนถึงปัจจุบัน

กรมประชาสงเคราะห์ได้รับความร่วมมือจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม จัดส่งวิทยากรมาช่วยฝึกอบรมให้ และได้รับความร่วมมือด้านอุปกรณ์บางประการจากองค์การยูนิเซฟ เช่น เครื่องช่างไม้ เครื่องมือตีเหล็ก (บางชนิด) และจักรเย็บผ้า

การดำเนินการฝึกอบรม

ในปี 2514 มีโครงการฝึกอาชีพ ดังนี้

1. จัดฝึกอบรมซ่อมสีทอผ้าขึ้นที่ศูนย์ฝึกอาชีพชาวเขา อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน ระยะเวลาอบรม 2 เดือน มีชาวเขาเข้ารับการอบรม จำนวน 20 คน
2. ฝึกอบรมเจียรไนพลอยที่ศูนย์ฝึกอาชีพชาวเขา อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน ระยะเวลาอบรม 2 เดือน มีชาวเขาเข้ารับการอบรม 12 คน
3. ฝึกอบรมช่างไม้ที่ศูนย์ฝึกอาชีพชาวเขา อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน ระยะเวลาอบรม 1 เดือน มีชาวเขาเข้ารับการอบรม 20 คน

พ.ศ. 2515 ไคคำเนนการฝึกอบรมไปแล้ว ดังนี้

1. ฝึกอบรมย้อมสีทอผ้าที่ศูนย์ฝึกอาชีพชาวเขา อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน
ระยะเวลาการอบรม 2 เดือน โดยกำนันชาวเขาที่ผ่านการอบรมรุ่นที่ 1 มารับการ
อบรมเพิ่มเติมด้านเทคนิคต่าง ๆ

2. ฝึกอบรมเจียรไนพลอยที่ศูนย์ฝึกอาชีพชาวเขา อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน
โดยการนำชาวเขาที่ผ่านการอบรมรุ่นที่ 1 มารับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อให้ความรู้
ความชำนาญเพิ่มขึ้น ระยะเวลาการอบรม 2 เดือน

พ.ศ. 2516 ไคคำเนนการฝึกอบรม ดังนี้

1. ฝึกอบรมย้อมสีทอผ้าที่ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา จ.น่าน ระยะเวลา
เวลาการอบรม 2 เดือน มีชาวเขาเข้ารับการอบรม 13 คน

2. ฝึกอบรมย้อมสีทอผ้าที่ศูนย์ จ.กำแพงเพชร ระยะเวลาการอบรม 2 เดือน
มีชาวเขาเข้ารับการอบรม 15 คน

3. ฝึกอบรมเจียรไนพลอยที่ศูนย์ จ.เชียงใหม่ ระยะเวลาการอบรม 2 เดือน
มีชาวเขาเข้ารับการอบรม 15 คน

4. ฝึกอบรมตีเหล็ก ทำมีด และเครื่องมือการเกษตร ที่ศูนย์ฯ จ.ตาก ระยะเวลา
เวลาอบรม 2 เดือน มีชาวเขาเข้ารับการอบรม 15 คน

ผลการฝึกอบรม

การฝึกอบรมย้อมสีทอผ้า ชาวเขาผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความสามารถ
ในการทอผาชนิด 2 ตะกอ ไคผ้าที่ทอในระยะแรกเป็นผาพื้น ผาขามผา และผาขึ้น
ชาวเขาบางคนมีความสามารถทอผาชนิด 4 ตะกอ หรือผายกไค ซึ่งทางศูนย์ จ.กำแพง-
เพชร ได้จ้างชาวเขาผู้มีฝีมือเหล่านี้ไว้ประจำศูนย์ฯ เพื่อทอผาต่อไป โดยให้ค่าจ้าง
ตามจำนวนเมตรที่ทอได้ นอกจากนี้ทางศูนย์ฯ จ.กำแพงเพชร และทางศูนย์ฯ จ.ตาก

ยังได้สร้าง Workshop สำหรับการย้อมสีทอผ้าไว้แห่งละ 1 โรง เพื่อให้ชาวเขาที่มีความสนใจมาไขกัการอีกด้วย สำหรับที่ศูนย์ฯ จ.น่าน ได้นำผ้าทอผ้าไปติดตั้งไว้ที่หมู่บ้านคอนแกว อ.บัว และหมู่บ้านบรรณิศึกษา อ.เชียงกลาง เพื่อให้ชาวเขาบ้านที่สนใจมาไขทอผ้า

การฝึกอบรมตีเหล็ก ทำมีด และเครื่องมือการ เกษตร

ชาวเขาผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถในการตีเหล็ก, ทำมีด เช่น มีดคายหา, มีดทำครัว, มีดพก, มีดโบว์, เกี้ยว และเครื่องมือการ เกษตร เช่น เสียม ทางศูนย์ฯ จ.ตาก ได้จ้างชาวเขาผู้ที่มีมือไว เป็นครูฝึกสอนตีเหล็กประจำศูนย์ฯ 1 คน และได้สร้าง Workshop ประจำศูนย์ฯ 1 โรง มีเตาตีเหล็กประจำอยู่ 3 เตา สำหรับในหมู่บ้านชาวเขาเองนั้น ชาวเขาได้สร้างเตาตีเหล็กแบบใหม่ไว้ 5 เตา และมีชาวเขาในหมู่บ้านที่ยักอาชีพตีเหล็ก จำนวน 12 คน สามารถตีมีด เกี้ยว ไปฝากขายในร้านค้าในจังหวัดตากได้

สำหรับที่ จ.น่าน ชาวเขาได้สร้างเตาตีเหล็ก 2 เตา ประจำอยู่ที่หมู่บ้านบรรณิศึกษา อ.เชียงกลาง 1 เตา และที่หมู่บ้านคอนแกว อ.บัว 1 เตา มีชาวเขายักอาชีพตีเหล็ก จำนวน 10 คน

ที่ จ.กำแพงเพชร ทางศูนย์ฯ จ.กำแพงเพชร ได้สร้าง Workshop 1 โรง ประจำที่ศูนย์ฯ และมีเตาตีเหล็กประจำอยู่ 4 เตา มีชาวเขาผู้เข้ารับการอบรม 4 คน สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพต่อไปได้

การฝึกอบรมเจียรไนพลอย

ชาวเขาผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถยึดถือเป็นอาชีพได้ เช่น ชาวเขาที่ผ่านการฝึกอบรมรุ่นแรกที่ศูนย์ฝึกอาชีพชาวเขา อ.แม่สะเรียง สามารถหารายได้จากการเจียรไนพลอยขายประมาณวันละ 40 - 100 บาท และบางครั้งก็มีพ่อค้านำพลอยดิบมาจ้างให้เจียรไนถึงหมู่บ้าน

สำหรับที่ศูนย์ฯ จ. เชียงราย ใต้สร้าง Workshop ไม้ประจำศูนย์ 1 โรง
พร้อมทั้งโต๊ะงานชาวเขาเผ่ามีมือไม้ประจำโรงฝึก 3 คน

การฝึกอบรมช่างไม้และการสร้างที่ทอผ้า

ชาวเขาสามารถสร้างเครื่องเรือนชนิดง่าย ๆ ได้ สำหรับการฝึกอบรมสร้างที่
ทอผ้านั้น ผู้เข้ารับการอบรมใต้สร้างที่ทอผ้าแบบถักกระทัดรัดทั้งหมด 22 หลัง รวมทั้ง
อุปกรณ์ส่วนกลาง เช่น เครื่องหวีค้าย เครื่องเดินค้าย ซึ่งทั้งหมด 2 หลังนี้ ใต้ส่งไปไว้
ประจำที่ศูนย์ฯ จ. ตาก 6 หลัง ศูนย์ฯ เชียงราย 6 หลัง เพชรบูรณ์ 6 หลัง ศูนย์ฯ
กำแพงเพชร, น่าน แหงละ 2 หลัง (เพราะเดิมมีอยู่ศูนย์ละ 6 หลัง) ชาวเขาผู้เข้า
รับการอบรมทั้งหมดมีความสามารถในการสร้างที่ทอผ้า และรู้จักวิธีใช้เครื่องมือ
ช่างไม้ วิธีเก็บรักษาเครื่องมือและสามารถประกอบที่ทอผ้าจำหน่ายเป็นอาชีพได้ ตลอดจน
จนสามารถสอนผู้อื่นอื่น ๆ ได้

การจัดตลาด

ผลิตภัณฑ์ผลิตได้ เช่น ผ้า และพลอยเจียรไนแล้ว ทางศูนย์ฯ เป็นผู้จัดจำหน่าย
เองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งส่วนกลางเป็นผู้จัดจำหน่าย

2. โครงการส่งเสริมการศึกษาและอนามัย

โดยที่ชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยซึ่งมีความเป็นอยู่ต่ำกว่าคนไทยในพื้นที่ราบ
โดยทั่วไป ประกอบกับไรการศึกษา โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน ยากจน ดังนั้น การให้
การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาชนพวกนี้ ทั้งนี้เพื่อให้ชาวเขามีสภาพ
ความเป็นอยู่ดีขึ้น หลุดพ้นจากการเป็นเผ่าที่ล่าหลัง (primitive) ไม่ตกเป็นเหยื่อ
ของการแทรกซึมได้โดยง่าย การให้การศึกษาแก่ชาวเขานั้น นอกจากการให้ความรู้ใน
วิชาสามัญโดยทั่วไปแล้ว ยังมุ่งให้ชาวเขามีความรู้รักภักดีต่อประเทศไทยด้วย

คณะกรรมการชาวเขาได้มอบให้คณะกรรมการชาวเขาสังกการศึกษ
และอนามัย ซึ่งมีอธิบดีกรมสามัญศึกษาเป็นประธาน มีผู้แทนกรมการปกครอง ศษค.
กรมการแพทย์ และกรมประชาสงเคราะห์ เป็นอนุกรรมการดำเนินการจัดการศึกษา
แก่ชาวเขา โดยมีขอบข่ายหน้าที่ดังนี้

1. พิจารณาแนวทางการดำเนินงานพัฒนาชาวเขาค้นการศึกษาและอนามัย
เสนอต่อคณะกรรมการชาวเขา เพื่อกำหนดเป็นนโยบายและมอบหมายให้หน่วยราชการ
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชาวเขาค้นการศึกษาและอนามัยปฏิบัติตามสายงาน
2. ปฏิบัติการค้นคว้าศึกษาทดลองในงานเกี่ยวกับการศึกษาบางประการ
ซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงใดโดยเฉพาะ คณะอนุกรรมการนี้จะดำเนินการ
ได้เอง เพื่อเป็นการทดลองแล้ว เสนอขอรับให้หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อไป
3. มีหน้าที่ให้คำแนะนำและพิจารณาให้การสนับสนุนแผนดำเนินงานของคณะ
อนุกรรมการชาวเขาสวนจังหวัดและหน่วยงานอื่น ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษา การอนามัย
และการรักษาพยาบาลชาวเขาที่ติดเนิน

การจัดการศึกษาแก่ชาวเขามีหลักการดังนี้

1. ให้การศึกษาแก่ชาวเขาควรทำเป็นกรณีพิเศษแตกต่างจากโรงเรียน
ประชาบาลในพื้นที่โดยทั่วไป โดยมีหลักสูตรพิเศษ และควรควรได้รับการอบรมพิเศษ
เพื่อมุ่งสร้างชาวเขาให้เกิดความจงรักภักดีต่อรัฐบาล ไม่ใช่แต่การอ่านออกเขียนได้
แคอย่างเดียว
2. การดำเนินงานนี้มีหน่วยงานรับผิดชอบ คือ กระทรวงศึกษาธิการ
กรมประชาสงเคราะห์ กรมการปกครอง ศษค. โดยกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบ
ในการจัดทำหลักสูตรแบบเรียน การฝึกอบรมครู และการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวเขา
ในแบบพิเศษในจังหวัดที่มีชาวเขาจังหวัดละ 1 แห่ง กรมประชาสงเคราะห์รับผิดชอบ
ในการสอนแบบโรงเรียนชั่วคราว ตามหมู่บ้านชาวเขาซึ่งมีหน่วยเคลื่อนที่ของกรม-
ประชาสงเคราะห์ไปปฏิบัติงานอยู่แล้ว สำหรับโรงเรียนซึ่งดำเนินการโดย ศษค.

อยู่ในขณะนั้น โรงเรียนใดที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดสามารถรับได้ ให้องการ
บริหารส่วนจังหวัดรับไปดำเนินการ โรงเรียนใดมีหน่วยเคลื่อนที่ของกรมประชาสงเคราะห์
ไปปฏิบัติงานอยู่ในหมู่บ้านนั้น ใกรมประชาสงเคราะห์รับไปดำเนินการจนกว่าองค์การ
บริหารส่วนจังหวัดจะสามารถรับต่อไปได้

การจัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวเขาได้กระทำได้สองแบบ คือ

1. แบบนำโรงเรียนไปหาเด็ก ได้แก่การไปสร้างโรงเรียนประถมศึกษา
ในหมู่บ้านชาวเขา ซึ่งได้แก่โรงเรียนชั่วคราวของกรมประชาสงเคราะห์ โรงเรียน
ชาวเขาของ ศชค. และโรงเรียนประชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
2. แบบนำเด็กไปหาโรงเรียน ได้แก่การสร้างโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
ขึ้นในเขตต่าง ๆ ที่มีชาวเขา เช่นที่จังหวัดตาก กาญจนบุรี เชียงราย และเพชรบูรณ์
เป็นต้น โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์นั้นอยู่ในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
ดำเนินการสอนเป็นโรงเรียนประจำ ให้เด็กนักเรียนตั้งแต่ชั้น ป.1 ถึง ป. 7 เด็กทุกคน
ได้รับทุนเล่าเรียน

การส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กชาวเขา มีดังนี้

1. ให้เด็กชาวเขาได้เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาให้มาก เมื่อเด็ก
มีความรู้พอที่จะอ่านออกเขียนได้เป็นภาษาไทยแล้ว การติดต่อพูดจาหรือการขอความ
ร่วมมือจากชาวเขาในคานต่าง ๆ ก็จะช่วยขึ้น ซึ่งจะ เป็นกำลังให้ทางฝ่ายราชการ
เป็นอย่างดี การชักจูงชาวเขาให้ฝึกใฝ่ต่อทางราชการโดยสันติวิธีขี้นมาจะบรรลุดตาม
เป้าหมายได้
2. ส่งเสริมใ้เด็กชาวเขาที่มีความสนใจการศึกษาและมีสติปัญญาพอที่จะเรียน
ต่อใ้สูงขึ้นจนสามารถประกอบอาชีพได้ โดยการส่งเสริมในคานทุนการศึกษาใ้เด็ก
ชาวเขามิโอกาสศึกษาต่อในชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อเรียน
สำเร็จแล้วจะออกไปทำงานในหน่วยราชการต่าง ๆ ที่มีความต้องการชาวเขาไปทำงาน

เกี่ยวกับการพัฒนาชาวเขาค้นต่าง ๆ เช่น เป็นงานคานการเกษตร ครู อนามัย ลาม เป็นต้น ชาวเขาเหล่านี้จะเป็นแรงงานสำคัญในการสร้างความเข้าใจอันดีเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านเขาคว้ย ทั้งจะเป็นสื่อกลางที่จะเชื่อมช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ตลอดจนนโยบายต่าง ๆ และชาวเขาให้หมดไป การดึงชาวเขาให้เป็นฝ่ายรัฐบาลก็จะสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น

สำหรับโรงเรียนชั่วคราวของกรมประชาสงเคราะห์นั้น ดำเนินการสอนโดยหน่วยเคลื่อนที่ที่ออกไปปฏิบัติงานตามหมู่บ้านชาวเขา โดยประกอบด้วยพนักงานประชาสงเคราะห์เป็นหัวหน้าหน่วย พนักงานเกษตรและพนักงานอนามัย ปฏิบัติการให้การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในคานการอาชีพ การเกษตร การศึกษาและการรักษาพยาบาล ตลอดจนช่วยสงเคราะห์ในปัญหาเค็ดรอนเฉพาะหน้า พนักงานเกษตรและพนักงานอนามัยซึ่งทำหน้าที่เป็นครูสอนหนังสือคว้ยนี้ ได้รับการอบรมวิชาการจากกรมสามัญศึกษา ซึ่งได้อบรมไปแล้ว 2 รุ่น รวม 104 คน การดำเนินงานในชีวิตสอนชั้นมูลฐานโดยใช้หลักสูตรของกรมสามัญศึกษา

การสอนในลักษณะโรงเรียนชั่วคราวนี้ เจ้าหน้าที่ของกรมประชาสงเคราะห์ไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องมีครูช่วยสอนคว้ย โดยเหตุนี้ คณะอนุกรรมการชาวเขาสาขาการศึกษาและอนามัยจึงได้จัดทำโครงการฝึกอบรม เรียกว่า "โครงการอบรมผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในคานการศึกษา" โครงการดังกล่าวนี้เป็นการเตรียมชาวเขาเองให้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการที่จะเข้ารับราชการเป็นครู เพื่อฝึกสอนหนังสือแก่เด็กชาวเขาที่อยู่ในหมู่บ้านของตนต่อไป การดำเนินงานตามโครงการนี้ กรมประชาสงเคราะห์ได้คัดเลือกชาวเขาที่จบ ป.4 จากหมู่บ้านที่มีโรงเรียนชั่วคราวของกรมประชาสงเคราะห์ตั้งอยู่ มารับการอบรม ณ ศูนย์ฝึกอาชีพชาวเขา อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน เป็นเวลา 3 เดือน โดยมีคณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ให้ความร่วมมือในการดำเนินการฝึกอบรม และทดลองสร้างแบบเรียนสำหรับเด็กชาวเขาชั้น 5 วิชา คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ สุขศึกษา และวิทยาศาสตร์

นอกจากนี้ยังให้ความช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ในการฝึกอบรมและค่าใช้จ่ายของชาวเขาที่รับการอบรมอีกด้วย การฝึกอบรมดังกล่าวนี้ ในปี 2515 ฝึกอบรมรุ่นที่ 1 ไปแล้ว 57 คน และในปี 2516 ฝึกอบรมรุ่นที่ 2 จำนวน 55 คน การฝึกอบรมนี้จะกระทำต่อไปทุก ๆ ปี

การฝึกอบรมตามโครงการนี้ ได้รับความเป็นที่น่าพอใจยิ่ง ครูช่วยสอนเด็กชาวเขาที่ได้รับการฝึกอบรมสำเร็จได้ออกปฏิบัติงานในหมู่บ้านหลักและในโรงเรียนชั่วคราวของกรมประมง เศรษฐกิจหลายหมู่บ้านอย่างไคยลดี ทำให้มีความต้องการครูช่วยสอนเพิ่มขึ้นให้เพียงพอและทันกับการขยายตัวของหมู่บ้านหลัก และเพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครูสอนเด็กชาวเขาอีกประการหนึ่งด้วย

การผลิตครูชาวเขาให้กลับไปสอนเด็กชาวเขาในหมู่บ้านของตนเอง เป็นผลดีหลายประการ เช่น ไม่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การสื่อความหมายกับนักเรียนและชาวบ้าน ครูมีกำลังใจในการทำงาน เพราะทำงานให้กับหมู่บ้านของตน ซึ่งมีแต่ญาติพี่น้องของตน ตลอดจนมีผลให้ชาวเขาเห็นความสำคัญของการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม

ปัญหาในการให้การศึกษาแก่เด็กชาวเขาทั่ว ๆ ไป มีดังนี้

1. ผู้ปกครองบางคนยังไม่สนใจการศึกษาสำหรับบุตรของตน มักอยากจะได้เด็กไวช่วยในคานแรงงานมากกว่าจะให้มันนั่งเรียนหนังสือ ผู้ปกครองคำนึงถึงปัญหาเรื่องท้องอิ่มก่อนเรื่องอื่น ส่วนทางราชการมุ่งส่งเสริมให้เด็กชาวเขา มีความเจริญทางสติปัญญามากกว่า ความต้องการของทางราชการและผู้ปกครองจึงไม่สอดคล้องกัน ดังนั้นเมื่อเด็กโตพอที่จะทำงานได้แล้ว ผู้ปกครองจึงมักให้เด็กไปช่วยทำไร่มากกว่าการมาโรงเรียน และเด็กชาวเขามักจะมีความเชื่อต่อผู้ปกครองมากกว่าครู

2. ภาษาเป็นอุปสรรคในการเรียนรูของ เด็กชาวเขา เพราะเด็กพูดภาษาชาวเขาที่บ้าน แต่เรียนภาษาไทยที่โรงเรียน การเรียนเป็นอีกภาษาหนึ่งซึ่งต่างจากภาษาของตน ทำให้เด็กเรียนด้วยความยากลำบาก เป็นสาเหตุให้เด็กไม่สนใจการศึกษา

เด็กพอจะไปช่วยผู้ปกครองทำงานมากกว่า เรียนหนังสืออย่างสม่ำเสมอ

3. การเปิดปิดภาคเรียนของเด็กๆ เขาไม่ตรงกับระยะเวลาทำงานตามอาชีพหลักของเขา เช่น โรงเรียนควรปิดภาคเรียนระหว่างฤดูเพาะปลูกและฤดูเก็บเกี่ยว

4. โดยที่ชาวเขามีฐานะยากจน รายได้ของครอบครัวมาจากการทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งไม่แน่นอน และไม่เพียงพอในการเลี้ยงครอบครัวตลอดปี ฉะนั้นการส่งเด็กมาเรียนหนังสือ นอกจากผู้ปกครองขาดแรงงานแล้ว ยังสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนของเด็กเพิ่มอีกด้วย

5. สุขภาพอนามัยของชาวเขาโดยทั่วไปจะไม่แข็งแรง โรคร้ายเบียดเบียนได้ง่าย จึงทำให้ชาวเขาขาดเรียนบ่อย ไม่ได้นัดเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม แม่จะมีอุปสรรคอยู่บ้าง แต่ชาวเขาส่วนใหญ่มีความตื่นตัวสนใจการศึกษามากขึ้น บางคนถึงกับยอมใ้บุตรหลานของตนมาเรียนหนังสือในกรุงเทพฯ ทั้งนี้เพราะพวกเขาทราบว่า เมื่อเรียนจบแล้ว สามารถหางานทำที่เป็นหลักฐานได้ เช่น เป็นครู ทำให้อาชีพที่มั่นคง ไม่ต้องใช้ชีวิตลำบากในการทำไร่อีกต่อไป และนับวันที่คิดสำหรับทำกินก็ลดน้อยลงทุกที เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ที่ทำไร่เลื่อนลอย ย่อมจะมีให้ไม่เพียงพอสำหรับทุกคน จึงควรที่จะได้มีอาชีพอื่น ๆ บาง นอกจากนั้นการที่ชาวเขามีการศึกษาเพิ่มขึ้น ทำให้เขาได้เข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ที่เขาเองได้ประสบ เช่น การตัดไม้ทำลายป่าและต้นน้ำลำธาร การปลูกฝิ่น และไม่ถูกต้องให้หลงเชื่อฝ่ายตรงข้ามได้ง่าย ซึ่งเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาลอีกทางหนึ่งด้วย

สำหรับในด้านการอนามัยนั้น นอกจากการนำชาวเขามารับการรักษาตัวออกผื่น ณ โรงพยาบาลชุกชุมรักษ์ จังหวัดปทุมธานี และส่งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกไปทำการรักษาชาวเขาตามหมู่บ้าน โดยได้รับความร่วมมือจากกรมการแพทย์และอนามัย ดังได้กล่าวในบทก่อนแล้วนั้น ยังได้พยายามเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยให้แก่

ชาวเขาเป็นประจำ และกรรมการแพทย์และอนามัยยังได้ให้ความร่วมมือกรมประชาสงเคราะห์ฝึกอบรมครูครุฑโบราณแก่ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ได้ฝึกอบรมไปแล้ว 2 รุ่น รวม 50 คน ปรากฏว่าได้ผลดีเป็นที่น่าพอใจ

3. โครงการศูนย์อพยพชาวเขา

จากการที่คอมมิวนิสต์ได้เริ่มแทรกซึมเข้ามาในหมู่ชาวเขา เช่นที่จังหวัด เชียงราย น่าน ตาก และเพชรบูรณ์ ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา มีการชักจูงให้ ชาวเขาที่มีความรู้สึกนึกคิดเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล และได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ถึงขั้นมีการใช้อาวุธปะทะต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐบาล และก่อวินาศกรรมเมื่อมีโอกาสนั้น ทำให้ ชาวเขาที่หวาดกลัวการต่อสู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลและผูกเอกราช และชาวเขา ที่รักความสงบไม่ต้องการที่จะเขาข้างฝ่ายคอมมิวนิสต์ เริ่มอพยพละทิ้งถิ่นเดิมลงมาอยู่ในพื้นที่ราบ หรืออพยพไปอยู่ในที่แห่งใหม่ ซึ่งทำให้ยากแก่การรักษาดังกล่าวกลางของ ฝ่ายทหาร ตำรวจ ฉะนั้น เพื่อความสะดวกในการกวาดล้างผูกเอกราช รัฐบาล ฝ่ายทหารจึงได้มีคำสั่ง เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2510² ให้อพยพชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ผูกเอกราชลงมาอยู่ในเขตบริเวณปลอดภัยในพื้นที่ราบเป็นการชั่วคราว และได้มีการจัดตั้งศูนย์อพยพชาวเขาขึ้น 16 แห่ง ใน 4 จังหวัดที่มีเหตุการณ์ดังกล่าวยังคง

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์อพยพชาวเขา มีดังนี้

1. เพื่อรวบรวมชาวเขาที่อพยพหลบภัยคอมมิวนิสต์ให้ได้อยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน ในบริเวณอันปลอดภัยและเหมาะสมในพื้นที่ราบ

² คณะผู้สำรวจของศูนย์วิจัยชาวเขา, รายงานการสำรวจความต้องการทางเศรษฐกิจ และสังคมของชาวเขาในอาณาบริเวณศูนย์อพยพชาวเขาย่านปากกลาง ตำบลศิลาแดง อำเภอป่า จันทบุรี, 2513 (เอกสารพิมพ์อัดสำเนา) หน้า 9

มีหน้าที่สอดส่องดูแลและรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้านชาวเขา นอกจากนี้ยังจัดให้มีการฝึก ขชส. (ชาวเขาอาสาสมัคร) ให้ช่วยกันตรวจชาวเขาที่รู้จักใช้อาวุธป้องกันตนเอง ครอบครัวยุ และหมู่บ้าน โดยใช้เวลาดำเนินการประมาณ 2 เดือน

4. โดยที่แต่เดิมได้กำหนดว่าจะให้การช่วยเหลือแก่ชาวเขาที่อพยพลงมาใหม่ที่อยู่ที่ยังใหม่ โดยอาศัยเงินสนับสนุนจาก กอ.ปค. และเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ เป็นผู้ดำเนินการ เป็นเวลาประมาณ 3 เดือน ซึ่งคาดว่าจะการปราบปรามคงจะเสร็จสิ้นลง แต่โดยที่ปรากฏว่าในระยะเวลาดังกล่าว กำลังฝ่ายเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ ไม่สามารถเคลียร์พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวได้ จึงต้องพยายามให้การช่วยเหลือเพื่อให้ชาวเขาสามารถช่วยตนเองได้ โดยจัดสรรที่ดินให้ชาวเขาเขาทำกินครอบครัวละประมาณ 10 ไร่ ด้วยการให้ชาวเขาจับสลากเลือกแปลงที่ดิน ซึ่งจะให้การเพาะปลูก

5. จัดหาวัสดุในการก่อสร้าง เช่น ฝาอก หนุ่กาคา ตะปู สังกะสี และอุปกรณ์ต่าง ๆ แจกจ่ายแก่ชาวเขาที่อพยพลงมา เพื่อให้ชาวเขานำไปสร้างและซ่อมแซมที่พักของตนเองตามขนาดของครอบครัว

6. การสงเคราะห์ช่วยเหลือ

ก. ในด้านการเกษตร ได้แจกอุปกรณ์ที่ใช้ในการเพาะปลูก เช่น จอบ เสียม มีด ขวาน พันธุ์พืช พันธุ์ผัก ปุ๋ย และจัดให้มีพนักงานเกษตรออกไปคำปรึกษาและแนะนำ

การช่วยเหลือในศูนย์อพยพที่มุ่งส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกพืชผลผลิต ซึ่งมีด้วยกันวิธีการของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา หรือนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขา ซึ่งส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกพืชยืนต้นที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อชักจูงให้ชาวเขาอยู่ถาวร เพราะไม่ยืนต้นในระยะเวลาสั้น ดังนั้น พืชที่ส่งเสริมจึงได้แก่ข้าว ข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ ซึ่งจะให้รายได้ในระยะอันสั้น เพื่อให้ชาวเขาช่วยตัวเองได้ อันจะทำให้รัฐบาลหมดภาระเลี้ยงดูชาวเขาโดยเร็วที่สุด

ข. สถานสุขภาพอนามัย

1. ไคจัดให้สถานอนามัยขึ้นภายในบริเวณศูนย์อพยพชาวเขา โดยมีเจ้าหน้าที่อนามัยของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งได้รับการฝึกอบรมแล้วไปประจำอยู่ และให้เฝ้าการรักษาพยาบาลแก่ชาวเขาที่เจ็บป่วย ให้คำแนะนำในด้านการรักษาสุขภาพอนามัย ในกรณีที่เกิดมีการเจ็บป่วยเกินความสามารถของพนักงานอนามัย ก็นำส่งโรงพยาบาลต่อไป

2. ขอความร่วมมือให้หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของหน่วยราชการ เอกชน และมูลนิธิต่าง ๆ ขึ้นไปตรวจรักษาชาวเขาเป็นประจำทุกเดือน พิจารณาคัดเลือกชาวเขาที่เสพติดฝิ่น และสมัครใจเข้ารับการรักษาพยาบาล มารับการบำบัดรักษาที่โรงพยาบาล รับผิดชอบ และขอความร่วมมือให้ทางโรงพยาบาลจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ขึ้นไปบำบัดรักษา อดฝิ่นแก่ชาวเขาซึ่งเสพติดฝิ่น

3. ในด้านสุขภาพจิต ไคส่งเสริมให้ชาวเขารักษาสุขภาพจิต รักษาความสะอาดร่างกาย บานเรือน เครื่องนุ่งห่ม และส่งเสริมให้ชาวเขานิยมใช้สมุนไพร กับจัดให้มีบ่อน้ำบาดาล เพื่อให้ชาวเขาได้น้ำสะอาดดื่มกิน

ค. ในด้านการศึกษา ไคจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในบริเวณศูนย์อพยพชาวเขา เพื่อให้เด็กชาวเขาซึ่งอพยพลงมาได้รับการศึกษาเล่าเรียน ปรากฏว่าชาวเขาสนใจส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะจังหวัดน่านมีเด็กชาวเขาเข้ารับการศึกษาเป็นจำนวนถึง 373 คน³

สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ การประเมินผลการปฏิบัติงานของศูนย์อพยพชาวเขา อำเภอบัว จังหวัดน่าน ซึ่งทำการสำรวจโดยคณะผู้สำรวจศูนย์วิจัยชาวเขา ได้พบว่า 69% ของชาวเขา ต้องการจะกลับไปอยู่บนภูเขาตามเดิมหากการ

³ คณะผู้สำรวจของศูนย์วิจัยชาวเขา, เรื่องเดิม, หน้า 25

สรุปเสร็จสิ้นลงแล้ว 9.2% ไม่ออกความเห็น แต่บอกว่าถ้าญาติพี่น้องอพยพไป
คนและครอบครัวก็จะตามไปด้วย คงมีอีก 21.4% ที่ต้องการจะอยู่ในพื้นที่ราบต่อไป
แม้การสรุปจะเสร็จสิ้นไปแล้วก็ตาม ⁴

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า แม้เวลาจะล่วงเลยมานานแล้ว แต่การสรุปก็ยังไม
เสร็จสิ้นลง ทำให้ชาวเขาไม่สามารถที่จะอพยพกลับขึ้นไปอยู่บนเขาตามเดิมได้ และ
มีชาวเขาบางพวกก็ต้องการที่จะอยู่ในพื้นที่ราบต่อไป จึงควรที่รัฐบาลจะคองวาง
โครงการระยะยาว เพื่อช่วยเหลือชาวเขาเหล่านี้ เพื่อให้ชาวเขาเหล่านี้มีการ
ทำมาหากินเป็นหลักแหล่ง และเพื่อให้กลายเป็นหมู่บ้านเช่นเดียวกับหมู่บ้านคนไทย
ในที่สุด หากรัฐบาลไม่เตรียมวางแผนล่วงหน้าแล้ว ก็ย่อมเกิดปัญหาขึ้นอย่างแน่นอน
ทั้งในเรื่องการประกอบอาชีพ การพิพาทในเรื่องที่ดินระหว่างชาวไทยในพื้นที่ราบ กับ
ชาวเขาอพยพ กรรมสิทธิ์ในที่ดินเหล่านี้ เป็นต้น

4. โครงการพัฒนาเป็นเขตพื้นที่ ⁵

จากประสบการณ์และสังเกตุการณ์เกี่ยวกับวิวัฒนาการพื้นที่สูง กรมประชา-
สงเคราะห์เห็นว่าควรมีการปรับปรุงวิธีการพัฒนาในอดีตจากวิธีการ "พัฒนาหมู่บ้าน"
มาเป็นวิธีการ "พัฒนาพื้นที่" หรือ "พัฒนาเป็นเขต" โดยหลักการพื้นฐานของโครงการ
พัฒนานี้ถือว่า มาตรการในการพัฒนาที่มุ่งต่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากร
ธรรมชาติในพื้นที่สูงอย่างละเอียดถี่ถ้วนและเพื่อระยะเวลาอันยาวนานนั้น จะมีผลโดย

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45

⁵ กรมประชาสงเคราะห์, การดำเนินงานบางประการเกี่ยวกับชาวเขาในประเทศไทย
(เอกสารอัครสาเนา, พ.ศ.2516) หน้า 8

ทัศนคติในการแก้ปัญหาอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง บริเวณพื้นที่ภูเขาในภาคเหนือและ
 ภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้นเหมาะสมแก่การปลูกป่าไม้ และยังเป็นบ่อเกิดของต้นไม้
 ที่สำคัญที่สุดของระบบแม่น้ำฉางสาวยิ่งใหญ่ ๆ ที่หล่อเลี้ยงการเกษตรแบบประณีต
 ในที่ราบภาคกลางด้วย แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถประโยชน์แหล่งต้นน้ำและการผลิต
 ป่าไม้ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เนื่องจากความเสื่อมสภาพอันเกิดมาจากการเกษตรที่ใช้วิธี
 การโค่นเผา ซึ่งต้องใช้พื้นที่มากตามที่เกยพำนักมาของชาวเขาในประเทศและคนไทย
 ที่ล้นขึ้นมา เพราะความกดดันของประชากรในพื้นที่ราบบางแห่ง เพราะฉะนั้นจึงจำเป็น
 ที่จะต้องหาทางส่งเสริมให้สิทธิในพื้นที่สูงลดขนาดของพื้นที่ต่อคนที่ใช้ในการเพาะปลูก
 อย่างสุขุขุขุตามวิธีโค่นเผานั้นลง ซึ่งเรื่องนี้จะกระทำได้ด้วยวิธีการจัดสรรที่ดิน
 ให้พวกเขาสามารถใช้ในการยังชีพ และมีรายได้เป็นเงินสดพอสมควรจากการเกษตร
 แบบประณีต ที่ไม่ใช่อันตรายแก่ทรัพยากรและเป็นการเกษตรแบบถาวร และให้พวกเขา
 มีสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ใ้รับการศึกษ การฝึกอบรม บริการสังคมสงเคราะห์
 และการช่วยเหลือควาระบบการเงิน ถ้าได้มีการใช้ชุมชนที่มั่นคงในพื้นที่สูง เหล่านี้
 เป็นแหล่งกำลังคน "ในพื้นที่" กันแล้วก็ยอมจะเป็นไปใดที่เราจะดำเนินการไปสู่ตัว
 ประสงค์ที่แท้จริง ในการพัฒนาพื้นที่สูงด้วยการปลูกป่าไม้ขึ้นใหม่ และในการจัดการคาน
 ป่าไม้เพื่อให้สามารถผลิตไม้ได้ตลอดไป ทั้งนี้ใคร่ไม่ต้องการบุกเบิกหรือการ
 เผาป่าของพวกทำไร่เลื่อนลอย ข้อสำคัญที่พึงระลึกถึงก็คือ กระบวนการนี้จะทำให้เกษตร
 กรรมในพื้นที่สูงมีความมั่นคง เพื่อปลดปล่อยทรัพยากรธรรมชาติอันมีความเกี่ยวข้องกับ
 จัดสรรที่ดินให้เอกชนและการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่การจัดระเบียบของชุมชน
 มาตราการทั้งสองประการนี้อาจจะช่วยเพิ่มความจงรักภักดีของประชาชนที่มีส่วนร่วมใน
 โครงการของรัฐบาล อันจะให้ผลประโยชน์ตอบปัญหาการบ่อนทำลาย ส่วนวิธีประกัน
 ที่มาของการยังชีพและการจัดการ ตลาดสำหรับพืชผล เงินสดให้ดีขึ้นจะช่วยปลดปล่อย
 ความจำเป็นที่จะผลิตยาเสพติดเพื่อเป็นที่มาของรายได้เงินสด และในขณะเดียวกัน
 การจัดบริการด้านสังคมสงเคราะห์และการศึกษาอันจำเป็นในอันที่จะช่วยให้ประชาชน
 ในพื้นที่สูงพร้อมที่จะประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ประณีตยิ่งขึ้น ย่อมจะส่งผลในการ
 แก้ปัญหาสถานการณ์สงเคราะห์

ในปี 2515 กรมประชาสงเคราะห์ได้รวมกับกรมพัฒนาที่ดิน สำนักรวม
5 แห่ง ตลอดจนพื้นที่ชาวเขาได้ตั้ง เป็นป่าหวัด เพื่อหาทางปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่
ในลำดับขั้นตามทางด้านการเกษตรกรรม ซึ่งขณะนี้ได้จัดทำแผนที่กอยแม่สะแลบ จังหวัด-
เชียงราย เป็นแห่งแรก ได้จัดแบ่งที่ดินให้ชาวเขาทำกินโดยทำนาแบบขั้นบันไดและปลูก
ไม้ยืนต้นดั่งนี้คือ

- ในระดับพื้นที่ 0° - 5° ส่งเสริมให้ทำนาคา
- ในระดับพื้นที่ 5° - 10° ส่งเสริมให้ปลูกไม้ยืนต้นและพืชล้มลุก
- ในระดับสูงกว่า 10° ขึ้นไป ส่งเสริมให้กรมป่าไม้ปลูกป่าเพื่อให้ประโยชน์
ในหมู่บ้าน และเป็นแหล่งนำลำธาร

พื้นที่ที่ใดทำการสำรวจแล้ว และจะลงมือทำงานในระยะต่อไปได้แก่

- บ้านโป่งเป่า อ.พร้าว และห้วยแม่ตะมาน ในจังหวัดเชียงใหม่
- คอยมูเซอ จังหวัดตาก
- บ้านแม่จาง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

การปฏิบัติงานตามโครงการต่าง ๆ นั้น หากจะให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ควรมีการ
ติดตามผลงานว่า งานที่ได้ปฏิบัติไปนั้น ได้รับผลสำเร็จคุ้มค่าเพียงใด พร้อมทั้งนั้นก็
พิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติงานตามโครงการ
ต่าง ๆ ของกรมประชาสงเคราะห์นั้น บางโครงการโดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการส่งเสริม
อาชีพชาวเขา ซึ่งเป็นโครงการสำคัญในการยกระดับการครองชีพของชาวเขาให้ดีขึ้นนั้น
ไม่ได้มีการติดตามผลงานเลย การพิจารณาจากรายงานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
ไม่เป็นการติดตามผลที่เพียงพอ เพราะอาจจะไม่ได้ขอเท็จจริงที่ถูกต้อง อันเป็นการนำ
ชาวเขามารับการอบรมตามโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการขยมิสตีอญา โครงการ-
เจียรไนพลอย นั้น ควรจะพิจารณาถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการอบรมด้วย
เพราะเท่าที่ผ่านมา หลังจากการอบรมเสร็จสิ้นลงแล้ว ชาวเขาสวนใหญ่ได้เดินทาง

กจัดหมู่บ้านและใช้ชีวิตอยู่ตามแบบเดิม มีส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถนำความร่ำรวยที่ไ้จากการอบรมมาใช้ประโยชน์ได้ ทั้งนี้ เพราะมีอุปสรรคข้อขัดข้องของหลายประการ กล่าวคือ ชาวเขาขาดเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น กบตอมา และเครื่องมือในการเจียรระไนพลอย เป็นต้น อีกประการหนึ่งผลผลิตที่ไ้ไม่เป็นที่นิยมของตลาด เช่น ผาพื้น ผาขาวมา และผาหิน การที่พื้คนทุนในการผลิตสูง และคงใช้แรงงานในการผลิต ทำให้สินค้าเหล่านี้มีราคาสูงกว่าราคาสินค้าชนิดเดียวกันที่ผลิตจากโรงงานทั่วไป สำหรับการเจียรระไนพลอยนั้น นอกจากการขาดเครื่องมือที่ใช้ในการเจียรระไนแล้ว พลอยยังเป็นสิ่งที่หาไ้ยาก ชาวเขาจะมีรายไ้ก็ต่อเมื่อมีผู้ไปว่าจ้างให้เจียรระไนเท่านั้น จึงเป็นอาชีพที่ไม่ทำรายไ้ให้แน่นอน

ส่วนโครงการส่งเสริมการศึกษาและอนามัย ไ้มีการส่งเจ้าหน้าที่ออกไปติดตามผลการปฏิบัติงานตามหมู่บ้านที่กรมประชาสงเคราะห์ไ้ตั้งโรงเรียนชั่วคราวขึ้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายติดตามผลนี้ไ้รายงานผลของการปฏิบัติงาน ปัญหาข้อขัดข้อง รวมทั้งไ้ให้ขอเสนอแนะวิธีการแก้ไข ซึ่งนับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงงานไ้ไ้ดียิ่งขึ้น ในด้านการอนามัยนั้น มีการติดตามผลโดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์วิจัยชาวเขา ซึ่งไ้ไ้ออกไปศึกษาติดตามผลการรักษาชาวเขาเสฟผืนดึก ของหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของโรงพยาบาลชัตตุวารักษ์

สำหรับโครงการพัฒนาเป็นเขตพื้นถิ่น โดยไ้เป็นโครงการใหม่ และเพิ่งเริ่มดำเนินการเมื่อปี 2515 จึงไม่อาจไ้จะทำการประเมินผลไ้ได้ แต่ไ้เป้าหมายว่าผลสำเร็จของโครงการนี้จะทำให้ชาวเขามีที่อยู่อาศัยเป็นหมู่บ้านที่แน่นอน มีไ้ทำกนที่แน่นอนไป เคลื่อนย้ายทำดาบป่าคนนำดาบารค่อไปอีก ชาวเขาจะมีความรู้สึกรักชาติไทยและเป็นคนไทยโดยสมบูรณ์